

**HE laeiksi potilasasiavastaavista ja
sosiaaliasiavastaavista sekä
varhaiskasvatuslain 53 §:n
muuttamisesta (HE 300/2022)**

Lakiehdotus potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista – taustaa ja voimaantulo

- Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman kirjauksen mukaan potilas- ja sosiaaliasiameiestoimintaa parannetaan
- Selvitys sosiaali- ja potilasasiameiestoiminnasta: Asiameiestoiminnan tausta, nykytila ja tulevaisuus. Tuomas Kumpula. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:13
 - Selvityksessä esitetyt kehittämissuositukset on otettu huomioon hallituksen esityksen valmistelussa
- Hallituksen esityksen valmistelu potilas- ja sosiaaliasiameslainsäädännön uudistamiseksi aloitettiin STM:ssä syksyllä 2021
 - valmistelun tukena on ollut potilas- ja sosiaaliasiameiestoiminnan asiantuntijoista koostuva taustaryhmä
 - Yhteistyötä tehty OM:n ja OKM:n kanssa, lisäksi keskusteltu THL:n, PLM/Puolustusvoimien, Työterveyslaitoksen, TEMin kanssa. Kotus on antanut lausuntonsa potilas- ja sosiaaliasiamesien sukupuolineutraalien nimikkeiden osalta.
 - Keskustelutilaisuudet HALIn kanssa 20.4.2022 sekä Kuntaliiton ja hyvinvointialueiden edustajien kanssa 23.5.2022
- Lausuntokierros 10.6. – 8.8.2022. Lausunnon antoi yhteensä 67 eri tahoa.
- Arviointineuvosto antoi lausuntonsa 12.10.2022
- Potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista annettavan lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2024
 - Tietojen dokumentointia ja rekisteröintiä koskevia säännöksiä sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston rekisteröintivelvollisuutta koskevaa säännöstä sovellettaisiin viimeistään 1.1.2025 alkaen.
 - Siirtymäsäännös koskien potilasasiavastaavien kelpoisuusvaatimuksia.
- Nykyiset potilaslain ja sosiaalihuollon asiakaslain säännökset potilasasiamesiehestä ja sosiaaliasiamesiehestä kumottaisiin. Lisäksi muutettaisiin sosiaaliasiamesiä koskevia varhaiskasvatuslain säännöksiä

Potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan järjestäminen

- Hyvinvointialueet (ml. Helsingin kaupunki) järjestäisivät potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan seuraavissa palveluissa ja toiminnoissa:
 - 1) hyvinvointialueiden järjestämä ja tuottama sosiaali- ja terveydenhuolto;
 - 2) HUS-yhtymän järjestämä terveyssosiaalityö;
 - 3) valtion ja itsenäisten julkisoikeudellisten yhteisöjen järjestämät ja tuottamat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut lukuun ottamatta jäljempänä mainittuja valtion ja Työterveyslaitoksen palveluja;
 - 4) kuntien tuottama sosiaali- ja terveydenhuolto;
 - 5) kuntien ja yksityisten järjestämät ja tuottamat varhaiskasvatuspalvelut;
 - 6) yksityisten järjestämät ja tuottamat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut;
 - 7) työnantajien järjestämät ja tuottamat työterveyshuollon palvelut.
- HUS-yhtymä järjestäisi potilasasiavastaavien toiminnan järjestämässään ja tuottamassaan terveydenhuollossa
 - Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän mahdollista hankkia potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toimintaa myös ostopalveluina yksityiseltä palveluntuottajalta
- Valtion mielisairaalat, Puolustusvoimat, Vankiterveydenhuollon yksikkö ja Työterveyslaitos järjestäisivät potilasasiavastaavien toiminnan järjestämässään ja tuottamissaan terveydenhuollon palveluissa
 - Voivat hankkia potilasasiavastaavien toimintaa myös hyvinvointialueilta. Lisäksi valtion mielisairaalat ja Vankiterveydenhuollon yksikkö voivat sopia toistensa kanssa potilasasiavastaavien toiminnan tuottamisesta toistensa puolesta.

Edellytykset potilas- ja sosiaalivastaavien toiminnan järjestämiselle

- potilasasiavastaavia ja sosiaaliasiavastaavia olisi nimettävä riittävästi ottaen huomioon potilaiden ja asiakkaiden palvelutarve
- potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan riippumattomuus ja puolueettomuus olisi turvattava
 - toiminta olisi järjestettävä erillään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvistä tehtävistä
 - potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien on toimittava tehtävässään riippumattomasti ja puolueettomasti
- potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan järjestäjän olisi nimettävä toiminnan vastuhenkilö tai – henkilöt, jos potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien tehtäviä hoitaa useampi kuin yksi henkilö
 - Vastuuhenkilön tehtäviä ei voisi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta

- kelpoisuusvaatimuksena tehtäviin olisi tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja tehtävän edellyttämä tehtäväalan tuntemus
- potilas- ja sosiaaliasiavastaavien palvelujen asiakkaiden kielellisiin oikeuksiin sovellettaisiin kielilakia ja saamen kielilakia
 - potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnassa turvattaisiin kuitenkin aina asiakkaiden kielelliset oikeudet sen mukaisesti, mitkä asiakkaan kielelliset oikeudet ovat sote-palveluja saadessaan
 - saamelaisella olisi aina oikeus käyttää Lapin hyvinvointialueen järjestämiä potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien palveluja käyttäessään Lapin hyvinvointialueen rahoitusvastuulle kuuluvia sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja
 - lisäksi jos potilasasiavastaava tai sosiaaliasiavastaava ei hallitse henkilön käyttämää viittoma- tai muuta kieltä tai henkilö ei vammaisuuden tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, olisi mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta
- toiminnan järjestäjän ja muiden sote-palveluja tuottavien tahojen olisi tiedotettava potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnasta ja heidän yhteystiedoistaan
- toiminnan järjestäjän olisi huolehdittava potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan kehittämisestä ja täydennyskoulutuksesta

Potilas- ja sosiaaliasiavastaavien tehtävät

- Potilas- ja sosiaaliasiavastaavien tehtävät pysyisivät pääosin ennallaan; uutena tehtävänä potilasasiavastaavien toiminnan vuosittainen selvitys
- Potilas- ja sosiaaliasiavastaavien tehtävät
 - 1) neuvoa potilaslain, sosiaalihuollon asiakaslain ja varhaiskasvatuslain soveltamiseen liittyvissä asioissa
 - 2) neuvoa ja tarvittaessa avustaa potilasta/asiakasta tai laillista edustajaa, omaista tai muuta läheistä muistutuksen tekemisessä
 - 3) neuvoa, miten kantelu, oikaisuvaatimus, valitus, vahingonkorvausvaatimus, potilas- tai lääkevahinkoa koskeva korvausvaatimus tai muu potilaan/asiakkaan oikeusturvaan liittyvä asia voidaan panna vireille toimivaltaisessa viranomaisessa
 - 4) tiedottaa potilaan/asiakkaan oikeuksista
 - 5) koota tietoa potilaiden/asiakkaiden yhteydenotoista ja seurata potilaiden/asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä
 - 6) toimia 1–5 kohdassa säädettyjen tehtäviensä lisäksi muutenkin potilaan/asiakkaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi.
- Vastuuhenkilön tehtävät:
 - 1) ohjata ja koordinoida potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toimintaa;
 - 2) kehittää osaltaan potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien osaamista ja toimintaa;
 - 3) seurata potilaiden ja asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä ja koota siitä yhdessä potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien kanssa vuosittain selvitys aluehallitukselle/valtion ja Työterveyslaitoksen palveluissa toiminnan järjestäjälle; sekä
 - 4) tehdä yhteistyötä eri sosiaali- ja terveydenhuollon ja varhaiskasvatuksen viranomaisten ja palveluntuottajien kanssa asiakkaan ja potilaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi.
- Vuosittainen selvitys on annettava tiedoksi aluehallintovirastolle
- Hyvinvointialueen aluehallitukselle annettava vuosittainen selvitys on annettava lisäksi tiedoksi hyvinvointialueen alueen kuntien kunnanhallituksille sekä tarvittaessa muille palvelujen järjestäjille ja tuottajille. Hyvinvointialueen on julkaistava selvitys internetissä ja tiedotettava selvityksen julkaisemisesta

Henkilötietojen käsittely

- Kukin potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan järjestäjä olisi järjestämisvastuulleen kuuluvassa toiminnassa muodostuvien asiakirjojen rekisterinpitäjä.
- Potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan asiakirjat olisi pidettävä erillään rekisterinpitäjän muista asiakirjoista.
 - Potilasasiavastaavalla ja sosiaaliasiavastaavalla olisi oikeus käsitellä hallussaan oleviin asiakirjoihin sisältyviä tehtäviensä suorittamisen kannalta välttämättömiä henkilötietoja salassapitosäännösten estämättä.
 - Sähköisesti tallennettuihin henkilötietoihin olisi määriteltävä käyttöoikeudet ottaen huomioon kunkin potilasasiavastaavan ja sosiaaliasiavastaavan tehtävät.
- Potilasasiavastaava ja sosiaaliasiavastaava olisi velvollinen rekisteröimään antamiaan palveluja ja niihin liittyviä asiakirjoja koskevat laissa säädetyt tiedot sekä dokumentoimaan palvelujensa antamiseen liittyvät välttämättömät tiedot, kun kyse on muusta kuin yleisestä neuvonnasta.
- Alaikäisellä olisi oikeus kieltää itseään koskevien tietojen antaminen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen vastaavasti kuin sosiaali- tai terveystalvetuja käyttäessään.
- Rekisterinpitäjän olisi säilytettävä potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan asiakirjoja ja lokitetuota 12 vuotta asian käsittelyn päättymisestä.

Potilasasiavastaavan ja sosiaaliasiavastaavan tiedonsaantioikeus

- Potilasasiavastaavalla ja sosiaaliasiavastaavalla olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada Digi- ja väestötietovirastolta sekä potilaalle tai asiakkaalle sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja järjestäviltä ja tuottavilta tahoilta
 - välttämättömät tiedot potilaan tai asiakkaan laillisen edustajan, omaisen tai muun läheisen toimivallan varmistamiseksi
 - alaikäisen kypsyysarvioinnista, jos alaikäinen on kieltänyt potilastietojensa tai sosiaalihuollon asiakastietojensa antamisen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen.

Valvonta ja tilastointi

- Potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan järjestämistä valvoisivat aluehallintovirastot ja Valvira kuten nykyisinkin (jatkossa valvonnasta tarkoitus säätää sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalaissa)
- Sosiaali- ja terveystieteen lupa- ja valvontaviraston olisi pidettävä potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista valtakunnallista rekisteriä
- Lain toimeenpanon myötä THL huolehtisi potilas- ja sosiaaliasiavastaavien toiminnan valtakunnallisesta tilastoinnista